

Kõne Riigikogu ja 20. Augusti Klubi pidulikul ühisistungil

Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse taastamise 35. aastapäeval Ants Veetõusme

Austatud Riigikogu esimees.. väga austatud Eesti Vabariigi president, Islandi Vabariigi president. Lugupeetud peaminister, rahvasaadikud. Head 20. Augusti Klubi liikmed, ekstsellentsid, külalised. Armsad kaasmaalased.

Täna, 20. augustil, seisame siin Toompea lossi saalis, et tähistada Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse taastamise 35. aastapäeva. See saal on näinud Eesti riigi kõige olulisemaid hetki. Ta on näinud riigi sündi, riigi kaotust, riigi taastamist. Ta on näinud otsuseid, mis on olnud rasked, ja otsuseid, mis on olnud ülevad. Aga üks otsus, mis siin majas tehti, on suurem kui kõik teised: otsus taastada Eesti Vabariigi riiklik iseseisvus.

See otsus ei olnud pelgalt poliitiline samm. See oli moraalne samm. See oli ajalooline samm. See oli samm, mis ütles: Eesti ei ole kadunud. Eesti ei ole vaikima pandud. Eesti ei ole kellegi teise oma. Eesti on meie oma — ja meie kohus on hoida teda.

Austatud kuulajad, 35 aastat tagasi ei olnud miski iseenesestmõistetav. Meie ümber oli ebakindlus, hirm, teadmatus. Kuid oli ka midagi veel tugevamat: rahva usk, et Eesti peab saama vabaks. See usk ei olnud sündinud 1991. aastal. See oli sündinud palju varem — meie kodudes, meie kultuuris, meie keeles, meie mälus. See oli sündinud lauludes, mida lauldi sosinal, ja lippudes, mida hoiti peidetult. See oli sündinud põlvkondade järjekindlas tahtes hoida alles midagi, mis oli suurem kui ükski okupatsioonivõim.

Austatud kuulajad, Me ei saa rääkida Eesti iseseisvuse taastamisest ilma rääkimata Eesti rahvast. Rahvaliikumised olid selle teekonna süda ja hing. Ilma rahva julguseta, ilma rahva hääleta, ilma rahva visaduseta ei oleks 20. augusti otsust olnud võimalik teha. Lauluväljakul kõlanud laulud ei olnud pelgalt kultuurisündmused — need olid poliitilised manifestid. Balti kett ei olnud pelgalt inimeste kätest moodustatud ahel — see oli rahva tahte füüsiline kuju. Öölaulupeod ei olnud pelgalt muusika — need olid rahva enesekindluse kasvamise hetked. Rahvaliikumised andsid poliitilisele juhtkonnale selge sõnumi: rahvas on valmis, rahvas toetab, rahvas nõuab vabadust. Ja just see rahva surve, rahva usk ja rahva ühtsus tegid võimalikuks selle, et poliitiline otsus sai sündida. Eesti iseseisvuse taastamine oli rahva tegu — ja poliitiline otsus oli selle teoga kooskõlas.

Kui me täna räägime iseseisvuse taastamisest, siis me ei räägi ainult poliitilisest otsusest. Me räägime moraalsest otsusest. Otsusest, mis ütles: Eesti ei ole kadunud. Eesti ei ole vaikima pandud. Eesti ei ole kellegi teise oma. Eesti on meie oma — ja meie vastutus on hoida teda.

Austatud kuulajad,

20. august 1991 ei olnud juhuslik hetk. See oli ajaloo murdepunkt, millele eelnes pikk tee. Meenutagem kasvõi 1988. ja 1989. aastat — lauluväljakut, Balti ketti, öölaulupidusid, rahva

enesekindluse kasvu. Need ei olnud pelgalt kultuurisündmused. Need olid poliitilised teod. Need olid rahva otsused. Need olid sammud, mis viisid meid siia, kus me täna seisame.

Austatud kuulajad, Lubage mul peatuda veel ühel väga olulisel hetkel meie iseseisvuse loos. Täna on siin saalis ka **Islandi Vabariigi president**. Island oli esimene riik maailmas, kes tunnustas Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse taastamist. See oli tegu, mis ei olnud ainult diplomaatiline samm, vaid sügav moraalne toetus. See oli sõnum, mis ütles: Eesti ei ole üksi. Eesti ei ole unustatud. Eesti on tagasi. Me täname Islandit selle ajaloolise otsuse eest. Me täname Islandit julguse eest, mis tuli kõige raskemal hetkel. Ja me täname Islandit selle eest, et nad nägid meie vabaduse väärtust juba siis, kui muu maailm alles kõhkles. See tänu jääb meie ajalukku ja meie südamesse.

Aga lubage mul peatuda ühel teemal, mis on meie iseseisvuse loos ülioluline: **Balti riikide koostöö**. Me ei olnud üksi. Me ei olnud kunagi üksi.

Eesti, Läti ja Leedu ülemnõukogud tegid aastatel 1989–1992 koostööd, mis oli oma olemuselt erakordne. See koostöö ei olnud formaalne. See oli sisuline. See oli julge. See oli strateegiline. Me jagasime teavet, me kooskõlastasime samme, me hindasime riske. Me mõistsime, et meie riikide saatused on seotud — ja et meie vabadus saab olla tugevam, kui me seisame üksteise kõrval.

Balti riikide ülemnõukogude kohtumised Vilniuses, Riias ja Tallinnas ei olnud pelgalt diplomaatilised visiidid. Need olid poliitilised verstapostid. Need olid hetked, mil Balti riigid ütlesid üheskoos: me tahame tagasi oma riiki, oma vabadust, oma tulevikku. Need olid hetked, mil Balti poliitiline juhtkond näitas, et koostöö ei ole nõrkus, vaid jõud.

Austatud kuulajad, Me ei saa täna mööda minna ka sellest, mis toimub meie sõprade ja liitlaste juures. **Ukraina rahvas võitleb oma vabaduse, oma riigi ja oma tuleviku eest**. Nende võitlus ei ole ainult Ukraina võitlus — see on Euroopa vabaduse võitlus, demokraatia võitlus, rahvusliku enesemääramise võitlus. Me avaldame Ukrainale oma sügava toetuse ja soovime neile jõudu ning edu selle sõja võitmiseks. Meil on kahju, et Ukraina esindajad ei saanud täna siia tulla, kuid nende tänusõnad kutse eest, nende õnnitlused ja nende parimad soovid on meile edastatud. Me hoiame neid oma mõtetes ja südames ning kinnitame: Eesti seisab Ukraina kõrval nii kaua, kui vaja.

Austatud kuulajad,

20. augusti otsus ei sündinud vaakumis. Ta sündis rahva tahte, Balti koostöö, rahvusvahelise toetuse ja poliitilise julguse ristumiskohas. Ta sündis tänu inimestele, kes olid valmis võtma vastutuse, mis ei olnud kerge. Ta sündis tänu inimestele, kes olid valmis riskima oma karjääri, oma turvalisuse ja oma tulevikuga.

Me ei saa mööda minna ka ühest keerulisest, kuid ausalt rääkimist vajavast peatükist meie iseseisvuse taastamise loos: **Ülemnõukogu ja Eesti Komitee omavahelisest suhtest**. See suhe ei olnud lihtne. Seal oli koostööd, seal oli rivaalitsemist, seal oli vastuolusid. Ülemnõukogu oli ametlikult tegutsev riigivõimu institutsioon, Eesti Komitee aga rahvaliidumise poliitiline väljendus, mis kandis endas rahva vahetut energiat ja tahet. Mõlemad püüdsid sama eesmärki —

Eesti riikliku iseseisvuse taastamist — kuid nende teed selleni ei olnud alati ühesugused. Oli hetki, mil arusaamad erinesid, oli hetki, mil pinged kasvasid, oli hetki, mil tundus, et koostöö ei ole võimalik. Kuid just nende erinevuste ületamine, just nende pingete lahendamine, just nende kahe jõu kokkulepe ja ühisosa leidmine tegid võimalikuks selle, et 20. augusti õhtul sündis otsus, mis oli ühtne, selge ja vaieldamatu. Oli mõistlik, et Eesti Komitee juhid leidsid lõpuks 20. augustil 1991 endas jõudu, et tulla Toompeale jälgimaks Ülemnõukogu tegutsemist Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse taastamise otsuse ettevalmistamisel ja vastuvõtmisel. Eesti riik taastati tänu sellele, et kaks paralleelset jõudu — rahva poliitiline esindus ja rahva poliitiline energia — leidsid ühisosa. See oli Eesti küpsuse, tarkuse ja vastutuse hetk.

Austatud kuulajad,

Me ei saa rääkida Eesti iseseisvuse taastamisest rääkimata Eesti rahvast. Rahvaliidumised olid selle teekonna süda ja hing. Ilma rahva julguseta, ilma rahva hääleta, ilma rahva visaduseta ei oleks 20. augusti otsust olnud võimalik teha. Lauluväljakul kõlanud laulud ei olnud pelgalt kultuurisündmused — need olid poliitilised manifestid. Balti kett ei olnud pelgalt inimeste kätest moodustatud ahel — see oli rahva tahte füüsiline kuju. Öölaulupeod ei olnud pelgalt muusika — need olid rahva enesekindluse kasvamise hetked. Rahvaliidumised andsid poliitilisele juhtkonnale selge sõnumi: rahvas on valmis, rahvas toetab, rahvas nõuab vabadust. Ja just see rahva surve, rahva usk ja rahva ühtsus tegid võimalikuks selle, et poliitiline otsus sai sündida. Eesti iseseisvuse taastamine oli rahva tegu — ja poliitiline otsus oli selle teoga kooskõlas.

Täna, 35 aastat hiljem, peame meenutama ka neid, kes selle otsuse tegemise juures olid, kuid kes ei ole enam meie hulgas. Meenutagem neid, kes istusid siin saalis 20. augusti õhtul. Meenutagem neid, kes hääletasid Eesti iseseisvuse taastamise poolt. Meenutagem neid, kes kandsid vastutust, mis oli suurem kui ükski ametinimetus. Meenutagem neid, kes on meie hulgast lahkunud — meie kolleegid, meie sõbrad, meie kaasvõitlejad.

Nende panus ei ole kadunud.

Nende julgus ei ole kadunud. Nende pärand ei ole kadunud. Nende hääled kõlab meie riigi loos edasi.

Austatud kuulajad,

Lubage mul peatuda ühel mõttel, mis on mulle isiklikult väga oluline. Meil on Eestis mälestusmärke, mis tähistavad suuri sündmusi, suuri inimesi, suuri otsuseid. Meil on mälestusmärke, mis jutustavad meie riigi lugu. Kuid üks mälestusmärk on veel puudu.

Meil ei ole Toompea lossi seinal mälestustahvlit, mis tähistaks 20. augusti otsust — otsust, millega taastati Eesti Vabariigi riiklik iseseisvus.

See otsus väärrib mälestust. See otsus väärrib märki. See otsus väärrib tahvlit, mis ütleb tulevastele põlvkondadele: **Siin, selles majas, selles saalis, sellel õhtul, tehti otsus, mis muutis Eesti ajaloo.**

Mälestustahvel ei ole pelgalt kivi seinal. See on sõnum. See on tunnustus. See on tänu neile, kes selle otsuse tegid. Ja see on kohustus neile, kes tulevad pärast meid.

Me ei tee mälestustahvleid mineviku pärast. Me teeme neid tuleviku pärast — et tulevased põlvkonnad teaksid, mis on olnud nende riigi teekond, ja mõistaksid, et vabadus ei ole kunagi iseenesestmõistetav.

Austatud kuulajad,

Täna, 35 aastat pärast iseseisvuse taastamist, seisame uute väljakutsete ees. Need ei ole samad, mis 1991. aastal. Kuid need on sama tõsised. Me seisame silmitsi rahvusvahelise ebastabiilsusega, julgeolekuohtudega, tehnoloogiliste muutustega, demograafiliste väljakutsetega. Me seisame silmitsi küsimusega, kuidas hoida Eesti kultuuri, keelt ja identiteeti maailmas, mis muutub kiiremini kui kunagi varem.

Me seisame silmitsi küsimusega, kuidas hoida ühtsust ajal, mil ühiskondlikud arutelud muutuvad üha teravamaks ja sallimatus üksteise suhtes suureneb. Me seisame silmitsi küsimusega, kuidas hoida demokraatiat, mis ei ole kunagi valmis, vaid vajab pidevat hoolt ja tähelepanu.

Aga ma usun, et Eesti saab nendega hakkama. Ma usun seda samal põhjusel, miks ma uskusin Eesti iseseisvuse taastamise 1991. aastal: sest Eesti rahvas on tugev. Eesti rahvas on tark. Eesti rahvas on visa. Eesti rahvas ei anna alla. Ja kui on tõesti vaja, siis rahvas sekkub poliitikasse nii nagu enam kui 35 aastat tagasi.

Austatud kuulajad, Lubage mul lõpetada mõttega, mis on olnud minu jaoks oluline kogu elu: Eesti ei ole ainult riik. Eesti on vastutus. Vastutus hoida seda, mis on meile antud. Vastutus hoida seda, mis on meile usaldatud. Vastutus hoida seda, mis on meile kallis.

Hoida Eestit tähendab hoida üksteist. Hoida Eestit tähendab hoida meie keelt, kultuuri ja riiki. Hoida Eestit tähendab hoida sinimustvalget lippu kõrgel — mitte ainult Pika Hermannini tornis, vaid ka oma südames.

Täna, 35 aastat pärast iseseisvuse taastamist, kinnitame üheskoos: **Eesti on vaba. Eesti jääb vabaks. Ja Eesti tulevik on meie kõigi kätes.**

Elagu Eesti Vabariik. Elagu sinimustvalge lipp. Elagu vabadus.

(Kõne täisversioon!)